

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและขอเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูใหญ่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ทั้งหมดจำนวน 183 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาจากเอกสาร รายงานการวิจัย และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านนิเทศการศึกษา ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามดังกล่าวไปทดลองขั้นต้นกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อค้นหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้แบบสอบถามมีความตรงในเนื้อหาและครอบคลุมขอบเขตของการวิจัย
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ส่ง แบบสอบถามไปยังประชากรในการวิจัย และรับคืนโดยใช้บริการทางไปรษณีย์ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น ประมาณ 30 วัน
4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล อาศัยวิธีการสถิติ ดังนี้
 - 4.1 ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เสนอในรูปแบบตารางความถี่ และคำนวณเป็นร้อยละ

4.2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางกระบวนการบริหารโรงเรียน ได้นำเสนอเป็นรูปตารางแสดงจำนวนคำตอบ คำนวณเป็นร้อยละประกอบคำอธิบาย และคาเนลี่ยพร้อมทั้งอธิบายสรุป

4.3 ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด เกี่ยวกับปัญหาทางการนิเทศการศึกษา ใดสรุปเป็นหมวดหมู่และนำเสนอในรูปของคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา" สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1. ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป จนถึงมากกว่า 50 ปี รักราชการมากกว่า 25 ปี มีจำนวนสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ และมีวุฒิอยู่ระหว่างต่ำกว่าอนุปริญญาถึงปริญญาโท โดยมีครูใหญ่ประมาณร้อยละ 43 มีวุฒิระดับอนุปริญญา

2. พฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่

2.1 โดยทั่วไปครูใหญ่มีความคิดเห็นว่าได้แสดงพฤติกรรมทางด้านการจัดหลักสูตรและการสอนอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย พฤติกรรมทางด้านการจัดหลักสูตรและการสอนที่ครูใหญ่ส่วนมากปฏิบัติคือ การคัดเลือกครูเพื่อสอนในชั้นเรียนและการจัดการการสอน

2.2 โดยทั่วไปครูใหญ่มีความคิดเห็นว่าได้แสดงพฤติกรรมทางด้านการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับค่อนข้างมาก พฤติกรรมทางด้านการบริหารงานบุคคลที่มีค่าค่อนข้างสูงคือ ส่งเสริมให้ครูมีโอกาสเพิ่มวิทยฐานะและการให้อิสระแก่ครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน

2.3 โดยทั่วไปครูใหญ่มีความเห็นว่าได้แสดงพฤติกรรมทางด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย พฤติกรรมทางด้านการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนที่ครูใหญ่มีค่อนข้างสูง คือ การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ครูปกครองทราบ และการชี้แจงรายงานนี้ให้ครูปกครองเข้าใจอย่างถูกต้องเท่านั้น

2.4 โดยทั่วไปครูใหญ่มีความเห็นว่าได้แสดงพฤติกรรมทางด้านการจัดอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์การสอนอยู่ในระดับมาก พฤติกรรมทางด้านการจัดอาคารสถานที่ที่ครูใหญ่ส่วนมากปฏิบัติคือ จัดอาคารสถานที่ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน จัดสรรเงินเพื่อสนับสนุนครูในการผลิตอุปกรณ์การสอน

2.5 โดยทั่วไปครูใหญ่มีความเห็นว่าได้แสดงพฤติกรรมทางด้านการประเมินผลอยู่ในระดับมาก พฤติกรรมทางด้านการประเมินผลที่ครูใหญ่ส่วนมากปฏิบัติคือ การมีส่วนร่วมในการวัดผลการศึกษากายในโรงเรียน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู

3. ปัญหาทางการนิเทศการศึกษา โดยทั่วไปครูใหญ่มีความเห็นว่าได้ประสบปัญหาในการนิเทศการศึกษาดังต่อไปนี้ คือ

3.1 ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ขาดอิสระในการปรับปรุงการเรียนการสอนตามที่มุ่งหวัง และมีงานอื่น ๆ มากจนไม่มีเวลาสำหรับการนิเทศการสอนอย่างเพียงพอ

3.2 ไม่มีส่วนร่วมในการคัดเลือกครู ทำให้โรงเรียนได้ครูที่มีความรู้ความสามารถไม่ตรงตามความต้องการ อันจะก่อให้เกิดปัญหาทางการพัฒนาบุคลากรและการปกครองในภายหลัง

3.3 ไม่มีอิสระเพียงพอในด้านการจัดอาคารสถานที่และอุปกรณ์การสอน รวมทั้งขาดความสนับสนุนทางคานทรัพย์ากรและงบประมาณอย่างเพียงพอ

3.4 ชุมชนขาดความสนใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร คณะครูก็ม้งงานประจำมากจนไม่มีเวลาเหลือพอที่จะไปทำความเข้าใจกับชุมชนได้

3.5 ขาดอิสระในการประเมินผลการศึกษา และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการประเมินผลการศึกษาอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการพิจารณาสภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจะเห็นได้ว่าครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนใหญ่มีวิทยุและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมานาน

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในค่านิยมเหล่านั้น ครูใหญ่ถึงร้อยละ 43 หรือเกือบครึ่งหนึ่งมีวุฒิค่ากว่าปริญญาตรี ถ้าพิจารณาตามแนวความคิดที่ว่าการบริหารการศึกษาถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง (Professional) แล้ว ผู้บริหารการศึกษาควรจะได้รับการศึกษาที่ผ่านการฝึกฝนอบรมมาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี เพราะการบริหารการศึกษานั้น จะต้องนำศาสตร์ต่าง ๆ (Multi-disciplinary) มาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในการปฏิบัติจริง ครูใหญ่จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและสามารถที่จะนำทฤษฎี หลักการ หรือแนวความคิดจากศาสตร์หลาย ๆ แขนง เช่น ทางพฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ฯลฯ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการบริหารโรงเรียนให้บรรลุผลตรงตามอุดมการณ์ของการจัดการศึกษา

อย่างไรก็ตาม การมีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษากว้างขวางแต่เพียงอย่างเดียว นั้น ยังไม่เป็นการเพียงพอเท่าที่ควร เพราะว่า การบริหารการศึกษาก็เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ทั้ง วิจิตร ศรีสอาน กล่าวว่าการบริหารการศึกษาก็คือ การนำศาสตร์มาใช้อย่างมีศิลป์ ศิลป์ในการปฏิบัติกิจกรรมอะไรก็ตาม น่าจะเชื่อได้ว่าส่วนหนึ่งจะต้องประกอบด้วยทักษะ และทักษะนั้นย่อมจะต้องเกิดจากการฝึกฝน (Training) มาพอสมควร มิใช่เพียงมีความรู้อย่างเดียว หากขาดการฝึกฝนทักษะ ก็จะไม่เกิดขึ้นได้ ถ้าจะกล่าวถึงการฝึกฝนแล้วก็คือ การที่บุคคลได้รับประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งนั่นเอง ดังนั้นการบริหารการศึกษาที่ดีจึงจะต้องเกิดจากผู้บริหารที่มีทั้งความรู้และมีประสบการณ์อย่างสอดคล้องและสมดุลซึ่งกันและกัน

จากสถานภาพของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนใหญ่จะมีวุฒิค่ากว่าปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการมานาน จึงมีแนวโน้มที่ผู้บริหารจะยึดประสบการณ์เป็นหลักในการบริหารมาเกินไปจนทำให้การบริหารไม่เกิด

¹ วิจิตร ศรีสอาน, คำบรรยายวิชาหลักบริหารการศึกษา แผนกวิชาบริหาร-
การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2518.

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร โดยเฉพาะในระบบราชการ (Bureaucracy) ควบแล้ว มักส่งเสริมให้บุคคลได้ปฏิบัติงานในกรอบหรือระเบียบเดิม ๆ ที่สืบทอดต่อ ๆ มา มากกว่าจะปฏิบัติให้ผิดแปลกไปจากระบบเดิมจึง เป็นแรง เสริมอย่างสำคัญให้ครูใหญ่บริหาร งานในลักษณะที่ยึดประสพการณ์และระเบียบแบบแผนของทางราชการมากยิ่งขึ้นซึ่งน่าจะเป็น สิ่งที่ไม่เอื้ออำนวยต่ออุดมการณ์ของการนิเทศการศึกษา ดังนั้นการจัดการศึกษาใน ขณะประจำการ (Inservice Education) ของครูใหญ่ที่มีประสบการณ์มากจึง เป็น สิ่งที่กรมสามัญศึกษาคควรตระหนักเป็นอย่างยิ่ง

2. จากความคิดเห็นของครูใหญ่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านการ จัดหลักสูตรและการสอนนั้น มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้คือ

เกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรนั้น จากการที่ครูใหญ่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าไม่มีส่วน ร่วมรวมในการสร้างหลักสูตรเลยนั้น นับเป็นการสอดคล้องกับความเป็นจริงกับขบวนการ พัฒนาหลักสูตรในประเทศไทยซึ่งมีลักษณะที่กระทำแบบวิเทศ (Centralized) หรือ จากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง (Top-down) ทำให้ครูใหญ่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าไม่ได้รับส่วน ร่วมหรือไม่ได้มีส่วนร่วมเลยถึงร้อยละ 72.33 สำหรับในชั้นการนำหลักสูตรไปใช้นั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าครูใหญ่ถึงร้อยละ 72.44 มีความเห็นว่าไม่ได้รับการปรับปรุงหลักสูตร ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นหรือไม่ได้รับการปรับปรุงเลย นั่นก็หมายความว่าโรงเรียนประถม ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพียงฝ่ายสนองตอบคณะกรรมการร่างหลักสูตรเท่านั้น โรงเรียนเป็น ฝ่ายปฏิบัติศึกษาให้เป็นไปตามแผนที่คณะกรรมการร่างหลักสูตรกำหนดมาให้ จึงไม่ต้องสงสัย เลยว่าโรงเรียนจะต้องประสบปัญหาและอุปสรรคต่อการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับโรงเรียน เป็นอย่างแน่นอน จากข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่า ครูใหญ่ส่วน ใหญ่มีความเห็นว่าหลักสูตรจากส่วนกลางนั้นมีลักษณะบีบบังคับให้ปฏิบัติตามเป็นอย่างมาก ถึง แม้โรงเรียนไม่เห็นด้วยก็ไม่สามารถจะปรับปรุงให้เหมาะสมได้ โดยเฉพาะเนื้อหาและ การประเมินผลของหลักสูตรนับเป็นอุปสรรคที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้นำ หลักสูตรไปใช้ได้อิสระในการปรับปรุงหลักสูตรเท่าที่ควร

ในชั้นการสอนซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้นั้น ก็มีแนวโน้มว่า ครูผู้สอนประจำวิชาจะต้องปฏิบัติตามหลักสูตรจากส่วนกลางอีกเช่นเคย ทั้งที่โดยเข้าใจและ

ไม่เข้าใจ สังเกตได้จากเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อขยายความหมายของหลักสูตรให้กระจางขึ้นอันใดแก่ คู่มือการใช้หลักสูตร จากแบบสอบถามครูใหญ่ได้แสดงให้เห็นว่า ใดสร้างขึ้นมาใช้ในโรงเรียนน้อย น้อยที่สุด และไม่เคยสร้างเลย ถึงร้อยละ 84.80 จึงน่าจะเชื่อได้ว่าครูผู้สอนเองก็คงจะต้องประสบปัญหาและอุปสรรคในการสอนเนื่องจาก ขอบกพรองของหลักสูตรจากส่วนกลางอยู่พอสมควรเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ หรือการพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียนจะสามารถลดลงหรือขจัดลงไปได้เป็นอันมาก ถ้าครูใหญ่มีความรู้และความสามารถในการนิเทศการสอนดัง โรบิน (Robin) ได้พบว่า การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่เป็นอย่างมาก นั่นคือถ้าครูใหญ่มีทักษะในการนิเทศการศึกษาเป็นอย่างดีแล้วก็จะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรบรรลุเป้าหมายได้ก็ตามไปด้วย¹ แต่จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าครูใหญ่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการประสบปัญหาในการนิเทศการสอนโดยอ้างว่าไม่มีเวลาเพียงพอ มีภาระอื่นที่ต้องกระทำมาก ฯลฯ และควรแต่งตั้งผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการมาแบ่งเบาภาระ จึงอาจเป็นไปได้ที่ครูใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศการศึกษาเท่าที่ควรหรือมีงานอื่น ๆ มาก จึงได้ปฏิบัติโดยเฉยแล้วอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ย 3.42) ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อาซิซ (Azizi) แต่ก็เป็นการแข่งขันกับหลักการที่ว่า งานเกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอนนั้นเป็นงานที่สำคัญประจำหัวใจของงานบริหารวิชาการที่ครูใหญ่จะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก² จึงนับเป็นประเด็นที่ฝ่ายบริหารระดับสูงพึงตระหนัก

¹ Sondra Corde Robin, "A Study of the Principals Role in Curriculum Innovation in the Elementary School", Dissertation Abstracts Vol.34, No.6, (December, 1973), pp.2987-88 A.

² Izzat Azizi Khali, "Duties and Responsibilities of Elementary and Preparatory School Principals in Jordan", Dissertation Abstracts Vol.36, No.6, (December, 1975), p.3255-A.

ในการปรับปรุงการนิเทศการสอนของครูใหญ่ เป็นไปได้ที่ทางกรมสามัญศึกษา ควรจะได้จัดประชุมสัมมนาหรือวิธีการอื่น ๆ ในขอบข่ายของการให้การศึกษาระหว่าง ประจําการ (In-Service Education) แก่ครูใหญ่เกี่ยวกับปรัชญา จุดมุ่งหมาย และ วิธีการของการนิเทศการศึกษา และพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ครูใหญ่ได้มีความเข้าใจอย่าง กระจ่างชัด

นอกจากนี้แล้ว กรมสามัญศึกษาควรจะได้จัดทำลักษณะงาน (Job description) ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้โดยละเอียดเพื่อให้ครูใหญ่ได้พิจารณาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ งาน ส่วนงานธุรการทางด้านอื่น ๆ เช่น งานโต้ตอบ งานบริหารด้านอื่น ๆ ถ้ามีมาก จนทำให้ครูใหญ่ไม่มีเวลานิเทศการสอนแล้ว ครูใหญ่อาจจะมอบหมาย (Delegate) งาน ธุรการด้านดังกล่าวให้บุคคลอื่นรับผิดชอบแทน แทนที่จะมอบหมายงานนิเทศการสอนให้ กับบุคคลอื่น ๆ ในกรณีที่ขาดบุคลากร ทางกรมสามัญศึกษาก็น่าจะได้บรรจุเจ้าหน้าที่อื่น ๆ (Sub-professional officer) เช่น เสมียนพนักงาน หรือแต่งตั้งผู้ช่วยครูใหญ่ เพื่อแบ่งเบาภาระทางด้านบริหารของครูใหญ่เสียบ้าง อันจะช่วยให้ครูใหญ่ได้มีโอกาส อุทิศเวลาให้กับการนิเทศการสอนมากยิ่งขึ้น

3. จากความคิดเห็นของครูใหญ่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านการบริหารบุคลากร มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้ คือ

โดยส่วนรวมแล้วจะเห็นว่าครูใหญ่มีความคิดเห็นว่าได้แสดงพฤติกรรมในด้านการ บริหารงานบุคคลในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) แต่การที่จะสรุปว่า พฤติกรรมทาง ด้านนี้ของครูใหญ่มีความเหมาะสมแล้วนั้น น่าจะเป็นการริบควนเกินไปทั้งนี้เพราะว่าจาก คะแนนเฉลี่ยดังกล่าวอาจมีข้อเท็จจริงของพฤติกรรมทางการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการ นิเทศศึกษาก็ได้ แต่เป็นค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมทางด้านการบริหารงานบุคคลของครูใหญ่ใน ด้านการบริหารทั่วไป เพราะการนิเทศการศึกษาและการบริหารการศึกษานั้น มีส่วนเกี่ยวข้อง ของและซ้ำซ้อนกันอยู่มาก แต่จะต่างกันที่เหตุและผลของพฤติกรรมเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้แสดงให้เห็นถึงประเด็นต่าง ๆ ที่น่าจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้ คือ

เกี่ยวกับการคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นครูในโรงเรียน (Staff Selection) ครูใหญ่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรมีสวนรวมมายน้อยมาก ทำให้โรงเรียนได้รับครูใหญ่ที่ไม่ตรงต่อความต้องการของโรงเรียน อันเป็นผลกระทบกระเทือนต่อการจัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับสภาพชั้นเรียนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะครูที่ย้าย โอน สับเปลี่ยนควยแล้ว มักจะขัดกับความต้องการของโรงเรียนอยู่เสมอ ๆ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว กรมสามัญศึกษาและโรงเรียนควรจะศึกษาค้นคว้าประสานงานกับการคัดเลือกครูใหม่ให้ดียิ่งขึ้น ให้โอกาสและอิสระต่อครูใหญ่อย่างพอเพียงในการคัดเลือกสมาชิกผู้ร่วมงาน อันจะเป็นการส่งเสริมให้ครูใหญ่ได้มีทัศนคติที่ดีต่อครูใหม่เสียแต่เริ่มแรก ซึ่งมีแนวโน้มที่จะบังเกิดผลในระยะยาวอีกด้วย

สำหรับทางด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการประมุขนิเทศครูใหม่ (Orientation New-staff Member) เป็นที่น่าสังเกตว่าครูใหญ่มีความคิดเห็นว่าได้แสดงพฤติกรรมในระดับมาก แต่จากข้อมูลที่ได้รับแสดงให้เห็นว่าครูใหญ่ส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลทางด้านคุณภาพของครูเป็นอันมาก โดยทั่วไปครูใหญ่มีความเห็นว่า ครูที่สำเร็จจากสถาบันฝึกหัดครูใหม่ ๆ ไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานได้ดีเท่าที่ควรเป็นภาระของโรงเรียนจะต้องฝึกฝนอบรม ทางด้านครูที่รับราชการมานานนั้นมักขาดความกระตือรือร้น ส่วนครูที่เข้ารับการอบรมก็มักไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ความคิดเห็นเหล่านี้มีความดีสูงมาก จึงอาจเป็นไปได้ที่ครูใหญ่และครูประจำการมีทัศนคติต่อการจัดการศึกษาและการปฏิบัติงานแตกต่างกัน จนทำให้ครูใหญ่รู้สึกว่าในขณะที่ตนได้ปฏิบัติอย่างเหมาะสมแล้ว แต่ก็ยังไม่บังเกิดผลเท่าที่ควร เพราะเหตุว่าบุคคลากรไม่เห็นที่จะเห็นงามตามไปด้วย ปัญหานี้ น่าจะได้ค้นคว้าหาคำตอบต่อไป

4. จากความคิดเห็นของครูใหญ่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มีรายละเอียดที่พิจารณา ดังนี้คือ

จากขอคนพบในการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูใหญ่ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นได้ว่าควรมีสวนในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับน้อยนั้น นับ

ว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิษณุ สุจริตธรรม¹ พฤติกรรมที่ครูใหญ่ส่วนมากมีความเห็นว่า ได้ปฏิบัติก็คือการรายงานผลการเรียนของนักเรียนใหญ่ปกครองทราบ ซึ่งเป็นงานที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่เดิมโดยทั่วไป ซึ่งไม่น่าจะสนองจุดมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างเพียงพอ พฤติกรรมบางอย่างที่น่าจะส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้คือ เช่น การเข้าร่วมจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า หรือการเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการองค์การส่วนท้องถิ่น แต่ครูใหญ่มีความเห็นว่าได้ปฏิบัติพฤติกรรมดังกล่าวในระดับที่น้อยที่สุดและไม่เคยปฏิบัติเลยถึงร้อยละ 69.29 และ 48.04 ตามลำดับ จึงมีแนวโน้มว่าโรงเรียนและชุมชนจะมีส่วนร่วมมือ (Co-ordination) กันน้อยมาก ซึ่งจะทำให้สถาบันทั้งสองมีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติก็มีแนวโน้มที่จะไม่สัมพันธ์กันตามไปด้วย โรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยไม่คำนึงถึงความคิดเห็นและความต้องการของสังคมนั้น น่าจะไม่สอดคล้องกับปรัชญาของชาติในปัจจุบัน นอกจากนี้แล้วถ้าพิจารณาในรูปของระบบ (System Approach) โรงเรียนจะต้องเป็นระบบย่อย (Subsystem) ของระบบสังคม (Social system) ซึ่งถ้าสังคมจะเจริญไปด้วยดีนั้น ระบบย่อยต่าง ๆ ในสังคมจะต้องปฏิบัติหน้าที่ (Functions) ที่จะสานสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมซึ่งเป็นระบบใหญ่ เมื่อใดโรงเรียนซึ่งเป็นระบบย่อยปฏิเสธระบบใหญ่ และแยกตัวออกอยู่อย่างโดดเดี่ยวแล้ว ระบบโรงเรียนก็จะดำเนินไปสู่จุดอวสาน (State of entropy) ซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนไปสู่ความอยู่รอดของระบบสังคมทั้งหมดด้วยเช่นกัน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงเรียนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการจัดการศึกษา และการพัฒนาของสังคม แต่จากความคิดเห็นของครูใหญ่ส่วนใหญ่ที่ว่าได้ปฏิบัติพฤติกรรมทางด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในระดับค่อนข้างน้อย ($\bar{X} = 3.47$) นั้น โดยทั่วไปแล้วสาเหตุเพราะปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น ชุมชนไม่สนใจกับการจัดการศึกษา เพราะประสบปัญหาในการดำรงชีวิตขั้นมูลฐาน ครูในโรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติมากจน

¹พิษณุ สุจริตธรรม, "งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคเหนือ", วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

ไม่มีเวลาให้กับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ชุมชนมักไม่เข้าใจการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ทำให้บางครั้งเกิดความขัดแย้งกับแนวการปฏิบัติงานของโรงเรียน ทำให้เกิดผลเสียด้านความปลอดภัยของวัตถุ ทรัพย์สินและร่างกาย ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนบุคคล นอกเหนือจากผลเสียทางด้านการจัดการศึกษา

ถ้าพิจารณาทางด้านการสอน (Instruction) ควบแล้ว คุณสมบัติของครูสอนที่ดีย่อมจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่จำเป็นคือ การมีความรู้ดี การมีวิธีสอนที่ดี และการมีความเข้าใจพื้นฐานดั้งเดิมของนักเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนจำเป็นจะต้องเข้าใจสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของเด็กเป็นอย่างดี จึงจะสามารถจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับประสบการณ์และพื้นฐานทางสังคมที่เด็กมีมาแต่เดิมได้ถูกต้องและเกิดคุณค่าต่อผู้เรียนดียิ่งขึ้น แต่จากผลการวิจัยซึ่งแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีแนวโน้มที่จะขาดความสัมพันธ์กับชุมชน นับเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าครูผู้สอนน่าจะไม่เข้าใจนักเรียนของตนในคานทาง ๆ ใดก็ตาม ซึ่งอาจจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อการเรียนการสอนในชั้นได้ ดังนั้นทางฝ่ายผู้บริหารระดับสูงของกรมสามัญศึกษา ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาจึงน่าจะตระหนักถึงปัญหานี้และหาทางที่จะแก้ไขต่อไป โดยเฉพาะปัญหาที่ครูใหญ่และครูผู้สอนมีภาระกิจมากจนไม่มีเวลาติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนนั้น เป็นประเด็นที่นักศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง

5. จากความคิดเห็นของครูใหญ่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านการจัดอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์การสอน มีรายละเอียดที่นำมาจะพิจารณาคงนี้คือ

โดยส่วนรวมแล้ว ครูใหญ่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้ปฏิบัติพฤติกรรมทางด้านการจัดอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์การสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) โดยครูใหญ่มีความเห็นว่าได้จัดอาคารสถานที่เพียงพอต่อการเรียนการสอนแล้วเป็นส่วนใหญ่ และได้ส่งเสริมทางด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนเป็นอย่างดีโดยทั่วไป จะมีปัญหาอยู่บ้างทางด้านขาดแคลนงบประมาณหรือโรงเรียนตั้งอยู่ในสถานที่ที่คับแคบ ไม่สามารถขยายบริเวณออกไปได้ แต่ก็มีครูใหญ่ส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า ครูไม่นิยมใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนเพราะยี่ดวิธีสอนแบบเดิม ๆ ควบวิธีบรรยายเป็นหลัก

ถ้าพิจารณาโดยรวมแล้ว พฤติกรรมทางค่านี้นี้ของครูใหญ่จะอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็ไม่น่าจะมีน้ำหนัก ควรจะเฝ้าพิจารณาให้ลึกลงไปอีกว่าอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์การสอนได้มีการจัดใช้เพื่อส่งเสริมให้บังเกิดผลในการเรียนการสอนจริงหรือไม่ อาจเป็นไปได้ที่โรงเรียนบางแห่งมีอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์การสอนพร้อมสรรพ มีอาคารและบริเวณสง่างาม แต่การจัดชั้นเรียนภายในห้องทำให้นักเรียนเรียนอย่างขาดความสนใจ เสียสุขภาพจิต หรือมีวัสดุอุปกรณ์มากมายแต่ใส่ตู้เก็บไว้อย่างดี ครูและนักเรียนสามารถนำมาใช้ได้อย่างยากลำบาก ครูใหญ่จึงน่าจะตระหนักว่าอาคารสถานที่หรือวัสดุอุปกรณ์การสอนแต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถก่อให้เกิดพัฒนาการของเด็กได้ จำเป็นต้องมีคนนำไปใช้อย่างถูกต้อง วัสดุอุปกรณ์จึงจะเป็นประโยชน์ได้ ดังนั้นครูใหญ่จึงน่าจะจัดส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้เห็นคุณค่าของวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ใหม่มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะครูที่ศึกษีสอนแบบบรรยายเป็นหลัก การจัดสภาพห้องเรียนภายในควรส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศ สภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับวัยและลักษณะวิชาของผู้เรียนอยู่เสมอ นอกจากนี้ถ้าครูใหญ่จะจัดส่งเสริมครูใหม่มีความคิดริเริ่มในการใช้สร้างหรือประดิษฐ์คิดค้นวัสดุอุปกรณ์การสอนที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

6. จากความคิดเห็นของครูใหญ่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางค่านการประเมินผลมีรายละเอียดที่น่าพิจารณาดังนี้คือ

จากผลการวิจัยจะเห็นว่าครูใหญ่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้ปฏิบัติพฤติกรรมทางค่านการประเมินผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.31$) โดยเฉพาะการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู และการประเมินผลการเรียนของนักเรียน แต่ครูใหญ่ส่วนใหญ่ก็มีความเห็นเช่นกันว่า ประสบปัญหาทางค่านการประเมินผล โดยขาดความร่วมมือที่มีความชำนาญทางค่านนี้จริง ๆ ดังนั้นการที่ครูใหญ่มีความเห็นว่าได้ปฏิบัติมาก จึงมีข้อเสนอแนะว่าครูใหญ่ได้ปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูนั้นอาจเป็นไปได้สองลักษณะคือ ประเมินผลเพื่อจุดมุ่งหมายของการบริหาร และประเมินผลเพื่อจุดมุ่งหมายทางการนิเทศ ซึ่งทั้งสองวิธีนี้มีส่วนคล้ายกันอยู่มากที่อาจทำให้ครูใหญ่เข้าใจไปว่าได้ปฏิบัติพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษา ในขณะที่ขณะนั้นกำลังปฏิบัติพฤติกรรมทางค่านการบริหารการศึกษาอยู่ก็ได้ แต่การประเมินผลทางการบริหารนั้นโดยทั่วไปมักจะต้อง

มีกฎ เกณฑ์ (Norm) จากภายนอกเข้าไปเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของครูอยู่เสมอ แต่การประเมินผลทางการนิเทศการศึกษานั้น มักไม่ใช่กฎเกณฑ์ (Norm) จากภายนอกเข้าไปเปรียบเทียบ แต่จะเปรียบเทียบกับตัวของผู้ที่ถูกวัดมากกว่า โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลได้พัฒนาตัวเองมากยิ่งขึ้น ดังนั้นครูใหญ่จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงปรัชญา และวิธีการประเมินผลที่แท้จริงอย่างถูกต้อง รวมทั้งมีผู้ร่วมงานที่มีความเข้าใจทางด้านนี้เพียงพอเพียง จึงจะช่วยให้การประเมินผลการศึกษภายในโรงเรียนของครูใหญ่ได้บรรลุผลสำเร็จอย่างแท้จริง

จากลักษณะพฤติกรรมทั้ง 5 ชนิดของครูใหญ่ที่กล่าวมาแล้วนี้ จะเห็นว่าพฤติกรรมทางการจัดการหลักสูตรและการสอน ซึ่งจัดเป็นพฤติกรรมหลักที่สำคัญที่สุดหรือเป็นหัวใจของพฤติกรรมอื่น ๆ และพฤติกรรมทางการจัดการหลักสูตรและการสอน ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมหลักของครูใหญ่ในการนิเทศการศึกษาเป็นอย่างไร แต่จากการวิจัยพบวาทครูใหญ่ปฏิบัติค่อนข้างน้อย โดยบางส่วนอาจว่าไม่มีเวลาเพียงพอ ต้องไปปฏิบัติที่งานอื่น แต่ในขณะที่เดียวกันครูใหญ่ก็มีความเห็นว่าได้ปฏิบัติพฤติกรรมทางการจัดการอาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์การสอน การบริหารงานบุคคลและการประเมินผลอยู่ในระดับมากจึงน่าสนใจว่าครูใหญ่อาจปฏิบัติพฤติกรรมเหล่านั้นมิใช่เพื่อสนองจุดมุ่งหมายทางการนิเทศการสอน ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรและการสอน แต่อาจปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อสนองจุดมุ่งหมายทางการบริหารการศึกษาก็เป็นไปได้ จึงพอสรุปโดยส่วนรวมว่าพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ยังอยู่ในระดับที่ไม่ดีเท่าที่ควร ทางฝ่ายผู้บริหารระดับสูงควรจะได้หาทางส่งเสริมให้ครูใหญ่ได้เกิดมโนทัศน์ (Concept) อย่างถูกต้องเกี่ยวกับขอบข่ายและขอบข่ายของการนิเทศการศึกษาในระบบงานบริหารงานโรงเรียนทั้งหมดเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาให้เหมาะสมสืบไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อ

1. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเท่านั้น
2. ควรศึกษาถึงพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ เปรียบเทียบกับความคิดเห็นกับครูภายในโรงเรียน เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่ได้รับคำตอบจากครูใหญ่
3. ควรศึกษาถึงสาเหตุแห่งปัญหาในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
4. ควรศึกษาบทบาททางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ ตามความคาดหวังของครูผู้สอนในโรงเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย